

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26.09.2006, sp. zn. 32 Odo 473/2005, ECLI:CZ:NS:2006:32.ODO.473.2005.1

Číslo: 80/2007

Právní věta: Postoupením přechází pohledávka na nového věřitele v té podobě, v jaké v okamžiku postupu existovala, včetně tzv. vedlejších práv, i když nejsou ve smlouvě o postoupení pohledávky výslovně konkretizována. Není přitom rozhodné, zda právo spojené s postoupenou pohledávkou je či není samostatně uplatnitelné. S pohledávkou tedy přechází na postupníka i právo na smluvní pokutu, nebylo-li sjednáno něco jiného.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 26.09.2006

Spisová značka: 32 Odo 473/2005

Číslo rozhodnutí: 80

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Postoupení pohledávky

Předpisy: § 524 předpisu č. 40/1964Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

O b v o d n í s o u d pro Prahu 4 rozsudkem ze dne 25. 1. 2002 uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobci částku 177 385,70 Kč s úrokem z prodlení ve výši 12 % p. a. od 4. 4. 1999 do zaplacení; zároveň rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vyšel ze zjištění, že žalobce, jako zhotovitel, uzavřel s žalovaným, jako objednatelem, dne 9. 10. 1995 smlouvu o dílo podle § 536 a násl. obch. zák. ve smyslu výslovného ujednání o podřízenosti právní úpravě obchodního zákoníku podle § 262 odst. 1 obch. zák. Ve smlouvě se žalobce zavázal provést pro žalovaného rekonstrukci domu v P. 4, L. 485, do 30. 4. 1996 za cenu 4 991 195 Kč. Tato cena měla být následně upravena podle skutečných výměr domu podle jednotkových cen uvedených v příloze č. 1 smlouvy, účastníci se dohodli, že žalovaný zaplatí žalobci zálohu 1 200 000 Kč a pak bude prováděna vždy měsíční fakturace na základě soupisu skutečně provedených prací potvrzených žalovaným. Pro případ prodlení s úhradou plateb si účastníci sjednali smluvní pokutu ve výši 0,05 % z dlužné částky denně. V dodatku ke smlouvě ze dne 14. 2. 1996 si účastníci smluvili rozšíření původně dohodnutých prací s tím, že bude provedeno další cenové upřesnění, a dále změnu ohledně dokončení díla do 31. 5. 1996. Na základě této smlouvy žalobce za provedené práce žalovanému vyfakturoval částku ve výši 1 075 864,70 Kč fakturou ze dne 3. 5. 1996, která byla splatná dne 20. 5. 1996. Vzhledem k tomu, že žalovaný tuto částku žalobci nezaplatil, vyúčtoval žalobce žalovanému dne 18. 2. 1999 smluvní pokutu v celkové částce 177 385,70 Kč za prodlení se zaplacením uvedené zálohy ve výši 1 075 864,70 Kč za období od 25. 3. 1998 do 17. 2. 1999 ve výši 0,05 % denně z této dlužné částky. Soud dále zjistil, že pravomocnými

rozhodnutími soudů (Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 23. 3. 2000 a Městského soudu v Praze ze dne 12. 9. 2000) bylo rozhodnuto, že žalovaný je povinen zaplatit žalobci za provedené práce na rekonstrukci uvedeného domu celkovou částku 4 955 864,70 Kč s 19% úrokem z prodlení ročně z částek 1 075 864,70 Kč, 2 000 000 Kč, 280 000 Kč a 1 600 000 Kč od 10. 8. 1996 do zaplacení. Žalobce dne 24. 11. 2000 postoupil přisouzené pohledávky s příslušenstvím obchodní společnosti M., s. r. o. Soud prvního stupně dovodil, že nárok žalobce na zaplacení vymáhané smluvní pokuty je ve smyslu § 544 obč. zák. důvodný, když neuznal námitku žalovaného, že žalobce není ve sporu aktivně legitimován, neboť pohledávka na zaplacení smluvní pokuty nebyla nikomu postoupena, což vyplývá ze smlouvy o postoupení pohledávky ze 24. 11. 2000, kterým žalobce postoupil společnosti M., s. r. o., pouze soudem přisouzenou částku 4 955 864,70 Kč s příslušenstvím, které tvoří náklady řízení a úroky z prodlení, ale nikoliv již vyúčtovanou a žalobcem u soudu samostatně uplatněnou smluvní pokutu, a rovněž z faxového sdělení M., s. r. o., ze dne 19. 12. 2000. Podle soudu prvního stupně byla žalovaná smluvní pokuta samostatnou pohledávkou, kterou nelze podřadit pod práva spojená s postoupenou zajišťovanou pohledávkou, a tato pohledávka i nadále svědčí žalobci.

M ě s t s k ý s o u d v Praze rozsudkem ze dne 24. 11. 2004 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu na zaplacení částky 177 385,70 Kč s příslušenstvím zamítl; současně rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů. Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, avšak na rozdíl od soudu prvního stupně dospěl k závěru, že není dána věcná aktivní legitimace žalobce. Smluvní pokuta zajišťující splnění postoupené pohledávky je právem spojeným, které bez dohody s dlužníkem nemůže být ponecháno u původního věřitele. Zákon přitom nerozlišuje, a pro posouzení věci je tak irrelevantní, zda právo spojené s pohledávkou bylo v době postoupení pohledávky již splatné, či dosud nesplatné, popřípadě se jednalo teprve o budoucí nárok. Žalobce sám svým právním úkonem podle odvolacího soudu nemůže nárok na smluvní pokutu osamostatnit od postoupené zajištěné pohledávky a platně si právo na smluvní pokutu ponechat. Takový projev vůle porušuje nejen ustanovení § 493 obč. zák., podle kterého bez souhlasu dlužníka musí akcesorický smluvní závazek ve formě smluvní pokuty být převeden na nového věřitele spolu s postoupenou pohledávkou, ale rovněž obchází i ustanovení § 50 obč. zák. o smlouvě ve prospěch třetí osoby.

Odvolací soud dospěl k závěru, že bez dohody s dlužníkem o plnění ve prospěch třetího podle § 50 obč. zák. může akcesorický zajišťovací závazek ve formě smluvní pokuty svědčit pouze ve prospěch věřitele pohledávky hlavní. V daném případě však dohoda věřitele a dlužníka o plnění ve prospěch třetího nebyla ani tvrzena. Vzhledem k tomu, že smluvní pokuta je samostatným závazkem, který může být z hlediska částečné neplatnosti právního úkonu oddělen od pohledávky, kterou zajišťuje, vztahuje se na výslovnou dohodu o odpojení nároku na smluvní pokutu a jeho ponechání dosavadnímu věřiteli, respektive na samostatný právní úkon žalobce, který byl učiněn opomenutím, částečná neplatnost podle § 39 ve spojení s § 41 obč. zák.; platnost převodu vlastní pohledávky s příslušenstvím tím není dotčena. Odvolací soud dovodil, že právo žalobce na smluvní pokutu, která zajišťovala splnění postoupené pohledávky, je právem spojeným, jež postoupeno nebylo, s účinností smlouvy o postoupení pohledávky zaniklo.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, v němž namítal nesprávné právní posouzení odvolacího soudu, který dovodil, že předmětné právo na zaplacení smluvní pokuty bylo v době postoupení zajištěné pohledávky právem spojeným s touto pohledávkou. Podle dovolatele byla smluvní pokuta, která je předmětem řízení, vyúčtovaná a u soudu samostatně uplatněna před postoupením zajištěné pohledávky, a je tudíž samostatným nárokem, s nímž lze samostatně nakládat bez ohledu na osud základní zajištěné pohledávky. Vůlí žalobce i postupníka bylo postoupit smlouvou o postoupení pohledávky ze dne 24. 11. 2000 práva žalobce účtovat a vymáhat smluvní pokutu ke dni postoupení pohledávky, nikoliv smluvní pokutu, která již byla žalobcem vyúčtovaná i před soudem uplatněná před datem 24. 11. 2000. Tento závazek byl také upřesněn v dodatku č. 1 ze dne 25. 11.

2000 a dodatku č. 4 ze dne 30. 4. 2001. Navíc dovolatel byl zkrácen na svých právech, když soudem nebyl poučen o možnosti procesního nástupnictví podle § 107a o. s. ř. Z procesní opatrnosti proto dovolatel v dovolání navrhuje, aby z důvodu singulární sukcese podle § 107a o. s. ř. vstoupila do řízení nabyvatelka práva obchodní společnost M., s. r. o. Dovolatel na základě výše uvedeného požaduje, aby dovolací soud buď napadený rozsudek odvolacího soudu změnil tak, že by žalobě vyhověl, anebo napadený rozsudek v plném rozsahu zrušil a věc přikázal soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno včas oprávněnou osobou, obsahuje stanovené náležitosti a je podle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. přípustné, přezkoumal napadený rozsudek odvolacího soudu podle § 242 odst. 1 a 3 o. s. ř. a dospěl k závěru, že dovolání není důvodné. Proto je zamítl.

Z odůvodnění:

Dovolací soud nejprve zkoumal, zda řízení netrpí vadami uvedenými v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř. (tzv. zmatečností), jakož i jinými vadami řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, i když nebyly v dovolání uplatněny. Tyto vady, k nimž dovolací soud přihlíží v případě přípustného dovolání z úřední povinnosti (srov. § 242 odst. 3, větu druhou, o. s. ř.), však dovolací soud z obsahu spisu neshledal.

Nejvyšší soud je podle § 242 odst. 3 o. s. ř. vázán uplatněnými dovolacími důvody, a to i z hlediska jeho obsahového vymezení v dovolání.

Žalobce uplatňuje dovolací důvody podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř., tedy že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Dovolací argumenty dovolatele směřující ke kritice závěru odvolacího soudu ohledně nedostatku věcné aktivní legitimace představují námitky nesprávného právního posouzení věci (§ 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř.).

Právní posouzení věci je činnost soudu spočívající v podřazení zjištěného skutkového stavu pod hypotézu (skutkovou podstatu) vyhledané právní normy, jež vede k učinění závěru, zda a komu soud právo či povinnost přizná či nikoliv.

Odvolací soud správně posoudil předmětné právo na smluvní pokutu zajišťující postoupenou pohledávku jako právo spojené s postoupenou pohledávkou. Postoupit lze jakoukoliv pohledávku, která v den postoupení nezanikla a jejíž postoupení zákon nevylučuje. S postoupenou pohledávkou přechází podle § 524 odst. 2 obč. zák. i její příslušenství (§ 121 odst. 3 obč. zák.) a všechna práva s ní spojená, zejména práva na zajištění. Obojí odpovídá principu, že pohledávka přechází v tom stavu, v jakém v době postoupení existovala. Změnou závazku postoupením pohledávky přechází ze zákona na nového věřitele pohledávka v té podobě, v jaké v okamžiku postupu existovala, tedy nejen s příslušenstvím, ale též včetně všech tzv. vedlejších práv, z nichž na prvním místě vystupují výhody práv zajišťovacích, i když tato práva nejsou výslovně ve smlouvě o postoupení pohledávky konkretizovaná (§ 528 odst. 1 obč. zák.). Od účinnosti postoupení svědčí jistota postupníkovi a zároveň s pohledávkou přecházejí z postupitele na postupníka zajišťovací prostředky. Pohledávka, která je zajištěna smluvní pokutou, přechází na postupníka včetně práva na smluvní pokutu bez ohledu na to, zda toto právo spojené s pohledávkou bylo v době postoupení pohledávky již splatné, či dosud nesplacené, popřípadě se jednalo teprve o budoucí nárok. Není přitom rozhodné, zda právo spojené s postoupenou pohledávkou je či není samostatně uplatnitelné. Zajištění pohledávky trvá i

nadále a svědčí postupníkovi. Dovolací soud se ztotožňuje s dovolatelem, že spojené právo na smluvní pokutu splatné v době účinnosti postoupení je pohledávkou dělitelnou a přichází v úvahu postoupení jen částečné. Ze smlouvy o postoupení pohledávky však musí být jednoznačně zjištělné, že předmětem postoupení je pouze část spojeného práva na zaplacení smluvní pokuty, tj. musí zde být výslovný projev vůle, že na postupníka nepřechází právo na zaplacení smluvní pokuty, které ke dni účinnosti postoupení již bylo splatné.

V dané věci odvolací soud vyšel ze skutkového zjištění soudu prvního stupně, ze kterého vyplývá, že „ve smlouvě o postoupení pohledávky ze dne 24. 11. 2000 je převzata zákonná úprava o tom, že s postoupenou pohledávkou přecházejí i veškerá práva s ní spojená, ale tato práva nejsou konkretizována.“ Z tohoto skutkového zjištění je třeba dovodit, že předmětné právo na zaplacení smluvní pokuty, i když k jeho splatnosti, včetně jeho uplatnění u soudu, došlo před účinností postoupení zajištěné pohledávky, přešlo na postupníka obchodní společnost M., s. r. o. Pokud dovolatel pro komplexní posouzení a doložení skutečnosti, že projev vůle účastníků smlouvy o postoupení pohledávky směřoval pouze k částečnému postoupení nesplatného práva na zaplacení smluvní pokuty, a nikoliv práv na zaplacení smluvní pokuty již v době postoupení zajištěné pohledávky splatných, dokládá dodatek ke smlouvě o postoupení pohledávky č. 1 ze dne 25. 11. 2000 a dodatek č. 4 ze dne 30. 4. 2001, je třeba uvést, že dovolací soud k těmto důkazům nemůže přihlížet. Z přezkumné povahy činnosti dovolacího soudu vyplývá, že skutkový základ věci tak, jak byl vytvořen v důkazním řízení před soudem prvního stupně, případně před soudem odvolacím, nemůže být v dovolacím řízení rozšiřován nebo jinak měněn, a že v dovolacím řízení nelze uplatňovat nové skutečnosti nebo důkazy ve věci samé tak, jak to v této souvislosti učinil dovolatel. Dovolací soud nemůže ve věci samé provádět dokazování. I když odvolací soud nesprávně dovodil, že z důvodu neuvedení smluvní pokuty, resp. chybějící specifikace spojených práv s postoupenou pohledávkou ve smlouvě o postoupení pohledávky ze dne 24. 11. 2000 nedošlo k přechodu tohoto práva na postupníka a tudíž došlo k jeho zániku, je jeho závěr o nedostatku aktivní věcné legitimace správný.

Z výše uvedeného vyplývá, že pokud odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně změnil, v právním posouzení nepochybil.

Za nedůvodnou považuje Nejvyšší soud i námitku žalobce, že odvolací řízení bylo zatíženo vadou spočívající v tom, že mu byla odňata možnost jednat před soudem, jestliže tuto vadu spatřuje v tom, že mu nebylo poskytnuto poučení o možnosti podání návrhu ohledně procesního nástupnictví při singulární sukcesi ve smyslu § 107a o. s. ř. O tom, že může takový návrh učinit, je soud povinen žalobce poučit za podmínek uvedených v § 118a odst. 4 o. s. ř. Tuto povinnost má vždy, jestliže za řízení vyjde najevo, že rozhodná právní skutečnost, mající z pohledu výsledku řízení vliv na aktivní věcnou legitimaci, nastala a žalobce není zastoupen advokátem nebo notářem. V řízení před soudem prvního i druhého stupně byl však žalobce zastoupen advokátkou JUDr. V. R., tudíž odvolací soud nebyl povinen žalobce ve smyslu ustanovení § 118a odst. 4 o. s. ř. poučovat o možnosti podat návrh podle § 107a odst. 1 o. s. ř.

K návrhu dovolatele, aby v dovolacím řízení na jeho místo z důvodu singulární sukcese vstoupila společnost M., s. r. o., jako nabyvatelka práva, je třeba uvést, že § 243c odst. 1 o. s. ř. výslovně vylučuje možnost provést procesní nástupnictví podle § 107a o. s. ř., neboť toto ustanovení zjevně odporuje smyslu dovolacího řízení.

Rozsudek odvolacího soudu je tedy z hlediska uplatněných dovolacích důvodů správný. Nejvyšší soud proto podle § 243b odst. 2 o. s. ř. dovolání žalobce jako nedůvodné zamítl.